

УДК : 327 (44:477)

УКРАЇНА У ФРАНЦУЗЬКОМУ ФОКУСІ: ПОЗИЦІЯ ПАРИЖА

Мітрофанова Оксана Олександрівна

*кандидат політичних наук, старший науковий співробітник,
ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України»,*

м. Київ, Україна

ORCID:0000-0002-2703-4919

kyivparis@ukr.net

Надіслано:

09.02.2020

Рецензовано:

07.03.2020

Прийнято:

15.03.2020

Метою є аналіз позицій Франції щодо сучасних французько-українських відносин, статусу Криму та реінтеграції Донбасу. Системний метод застосовано для комплексного дослідження французьких підходів щодо проблемних моментів, таких як реінтеграція Донбасу, анексія Криму та пожвавлення французьких інвестицій в Україну. Компаративний аналіз висловлювань французького депутата В. Фор-Мунтян та українського депутата О. Волошина дозволяє виявити певні елементи інформаційної війни. Проаналізовано офіційну позицію Франції щодо російсько-українського конфлікту 2014–2020 рр. З'ясовано гіпотетичний потенціал України як ринку для Франції та головну перепону для французьких інвестицій – корупцію.

Доведено, що незважаючи на те, що відносини України з Францією не є стратегічними, вони вступили в фазу посилення своєї значущості для нашої держави через участь Франції у нормандському форматі, позицію Франції щодо Росії та санкцій відносно цієї держави з огляду на приєднання свого часу Франції до підписантів Будапештського меморандуму, Брекзїт, через який Франція стає єдиною ядерною країною ЄС. Зроблено висновок про непередбачуваність довготермінової стратегії Франції щодо України через її суттєву залежність від концепції президента Франції, який визначає зовнішню та оборонну політику, а результати президентських передвиборчих перегонів є достатньої непрогнозованими, що довели останні вибори президента Франції 2017 р. Зроблено рекомендації щодо нагальності подолання корупції, його успішність визначатиме французько-українські економічні відносини. Виокремлено пріоритетність відслідковування елементів інформаційної війни та негайного реагування, а за можливості запобігання шляхом більш широкого розповсюдження інформації щодо України у Франції. Визначено доцільність ознайомлення французів з досягненнями України у сфері культури та мистецтва, що становить один з методів кращої презентації позитивів України у Франції.

Ключові слова: Україна; Франція; нормандський формат; Будапештський меморандум; ЄС; зовнішньополітична стратегія; Донбас.

Mitrofanova Oksana, Ph.D. in Political Science, State Institution "Institute of World History of National Academy of Sciences of Ukraine", Kyiv, Ukraine

Ukraine in the French Focus: the Position of Paris

The main objective of the study is to analyze France's position on contemporary French-Ukrainian relations, the status of the Crimea and the reintegration of the Donbas. Concerning methodology the systematic method was used for comprehensive studying of French approaches to problematic issues, such as the reintegration of the Donbas, the annexation of Crimea, and the revitalization of French investment in Ukraine. A comparative analysis of the statements of French MP V. Faure-Muntian and Ukrainian MP O. Voloshyn reveals certain elements of the information war. The official position of France on the Russian-Ukrainian conflict 2014–2020 was analyzed. The hypothetical potential of Ukraine as a market for France and the main obstacle for French investments – corruption – has been clarified.

It was proved that despite the fact that Ukraine's relations with France are not strategic, they have entered into a phase of strengthening their importance for Ukraine through the participation of France in the Normandy format, the French position on Russia and sanctions against that state and such events as France's joining to signatories of the Budapest Memorandum and Brexit, through which France becomes the only nuclear country in the EU. The conclusion is drawn about the unpredictability of France's long-term strategy for Ukraine because of its significant dependence on the concept of the French president, who defines foreign and defence policy, and the results of the presidential race are unpredictable enough, as proved by the recent presidential elections in 2017. Recommendations underline the urgency of overcoming corruption; its success will determine French-Ukrainian economic relations. The priority is given to tracking elements of the information war and responding immediately, and if possible preventing it by spreading information more widely about Ukraine in France. It is highlighted the expediency of acquainting the French with the achievements of Ukraine in the field of culture and art that is one of the methods for the best presentation of the positives of Ukraine in France.

Keywords: Ukraine; France; Normandy format; Budapest Memorandum; the EU; foreign policy; Donbas.

Митрофанова Оксана Александровна, кандидат политических наук, старший научный сотрудник ГУ «Институт всемирной истории НАН Украины»

Украина во французском фокусе: позиция Парижа

Целью является анализ позиций Франции по современным французо-украинским отношениям, статуса Крыма и реинтеграции Донбасса. Системный метод применен для комплексного исследования французских подходов к проблемным моментам, таких как реинтеграция Донбасса, аннексия Крыма и оживление французских инвестиций в Украину. Компаративный анализ высказываний французского депутата В. Фор-Мунтян и украинского депутата

А. Волошина позволяет выявить определенные элементы информационной войны. Проанализирована официальная позиция Франции по российско-украинскому конфликту 2014–2020 гг. Выяснены гипотетический потенциал Украины как рынка для Франции и главная преграда для французских инвестиций – коррупция.

Доказано, что несмотря на то, что отношения Украины с Францией не являются стратегическими, они вступили в фазу усиления своей значимости для нашего государства через участие Франции в нормандском формате, позицию по России и санкциям в отношении этого государства с учетом присоединения в свое время Франции к подписантам Будапештского меморандума, Брекзит, через который Франция становится единственной ядерной страной ЕС. Сделан вывод о непредсказуемости долгосрочной стратегии Франции по Украине из-за ее существенной зависимости от концепции президента Франции, который определяет внешнюю и оборонную политику, а результаты президентских предвыборных гонок являются достаточной непредсказуемыми, что доказали последние выборы президента Франции 2017 г. Сделаны рекомендации по неотложности преодоления коррупции, его успешность будет определять французо-украинские экономические отношения. Выделена приоритетность отслеживания элементов информационной войны и немедленного реагирования, а при возможности предотвращения путем более широкого распространения информации относительно Украины во Франции. Выделяется целесообразность ознакомления французов с достижениями Украины в сфере культуры и искусства, что является одним из методов лучшей презентации позитивов Украины во Франции.

Ключевые слова: Украина; Франция; нормандский формат; Будапештский меморандум; ЕС; внешнеполитическая стратегия; Донбасс.

Вступ

Зовнішньополітична стратегія України спрямована на європейську інтеграцію. Досягнення цієї мети неможливе без підтримки всіх членів ЄС, а тим більш провідних, зокрема Франції. Крім цієї далекосяжної мети, пріоритетним для України є досягнення миру на Донбасі та його повернення на умовах прийнятних для української держави та населення. Франція є складовою нормандського формату та потужнішою у військовому вимірі державою ЄС, тому французо-українські відносини є серед пріоритетних у вітчизняній дипломатії. Активний діалог з цією країною є на порядку денному поточної роботи зовнішньополітичного відомства України. Аналіз стратегії Франції щодо України становить актуальне питання для української гуманітарної науки та дипломатії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Суттєвим джерелом аналізу сучасних французо-українських відносин є позиції президентів Франції Ф. Олланда, Е. Макрона, послів Франції в Україні

І. Дюмон, Е. де Понсена, голови парламентської групи дружби Франції з Україною французького депутата В. Фор-Мунтян. Розробки цього питання вітчизняними фахівцями є нечисленними, виокремимо роботи С. Савіна. Варто виділити низку праць колишнього французького дипломата А. Аржаковського, які вирізняються глибинним знанням історії та сучасної ситуації України та роботи французького філософа Б.-А. Леві.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми

Аналізуються останні елементи гібридної війни. Виокремлено французький офіційний підхід стосовно повернення Донбасу, який визначається французами як концепція «реінтеграції».

Формулювання мети і завдань статті

Метою є аналіз позицій Франції щодо сучасних французько-українських відносин, статусу Криму та реінтеграції Донбасу. Системний метод застосовано для комплексного дослідження французьких підходів щодо проблемних моментів, таких як реінтеграція Донбасу, анексія Криму та пожвавлення французьких інвестицій в Україну. Компаративний аналіз висловлювань французького депутата В. Фор-Мунтян та українського депутата О. Волошина дозволяє виявити певні елементи інформаційної війни.

Виклад основного матеріалу дослідження

Для реалізації поставлених завдань доцільно, насамперед, розглянути офіційну позицію Франції щодо російсько-українського конфлікту 2014–2020 рр. На сайті Міністерства закордонних справ Франції події характеризуються як конфлікт між Україною та Росією, який виник після політичної кризи в Україні наприкінці листопада 2013 р. Приналежність т. зв. «зелених чоловічків» до російських збройних сил чітко визначена: «У Криму замасковані російські солдати без будь-яких знаків розрізнення беруть під контроль усі стратегічні об'єкти регіону. 16 березня 2014 р. організовується «референдум» про незалежність та приєднання до Російської Федерації. Ця анексія не визнається міжнародною спільнотою» (Situation en Ukraine, 2019).

Далі повідомляється, що «водночас на Сході України розпочалася операція з дестабілізації. Військові формування без знаків розрізнення під російським контролем підтримують маніфестантів, які закликають до незалежності регіонів. 11 травня 2014 р. внаслідок «референдуму» щодо утворення «Донецької народної республіки» та «Луганської народної республіки» проголошують свою незалежність. Це голосування поза рамками українського законодавства та з численними порушеннями не визнається міжнародною спільнотою. Франція підтримала запровадження Євросоюзом санкцій у відповідь на незаконну анексію Криму та дестабілізацію України.

Франція не визнає і не визнаватиме незаконну анексію Криму: насильна зміна кордонів суперечить міжнародному праву, а також зобов'язанням, взятим Російською Федерацією. Ця держава висловлює жаль через погіршення ситуації з правами людини на півострові, яка стосується, зокрема, кримських татар,

та закликає звільнити всіх осіб, затриманих з порушенням міжнародного права» (Situation en Ukraine, 2019).

6 червня 2014 р. в Бенувіль у Нормандії глави Франції, Німеччини, Росії та України зустрічалися і відзначали 70-ту річницю операції «Оверлорд» та відкриття другого фронту Другої світової війни. Так утворився нормандський формат – тип зустрічей у чотиристоронньому форматі «Україна – Німеччина – Франція – Росія» для врегулювання збройного конфлікту на Сході України.

11–12 лютого 2015 р. відбулася зустріч у Мінську в нормандському форматі. Наслідком перемовин став комплекс заходів з виконання Мінського протоколу, узгоджений на цьому саміті.

У серпні 2015 р. у промові до французьких дипломатів у Парижі Ф. Олланд назвав події в Україні війною біля власних кордонів, яка загрожує колективній безпеці. Колишній президент Франції закликав до реалізації мінських угод. Ф. Олланд зауважив, що санкції шкодять Росії, але водночас є несприятливими й для ЄС, а особливо наслідки відчутні у сфері сільського господарства. Він пояснив, що Франція прагне мати солідарну з партнерами політику щодо Росії, але й в певній мірі незалежну (Parzymies, 2017, Str. 285).

У 2017 р. президентом Франції став Е. Макрон, який послідовно наголошував на важливості дотримання Мінських угод. Ще 5 квітня 2017 р. в інтерв'ю RFI Е. Макрон зауважив: «Ми не поділяємо з Володимиром Путіним одних і тих самих цінностей. Я не з тих кандидатів, на яких справляє враження сила. Ле Пен, Фійон, Меланшон вже висловили, що у захваті від Путіна. Але це не мій випадок» (Makron, 2017).

Під час своєї першої зустрічі з В. Путіним у Версалі 29 травня 2017 р. Е. Макрон пояснив, що відвертий обмін думками та щирий діалог у відносинах з Росією потрібні для досягнення прогресу з українського та сирійського питань. Щодо України, то він запевнив, що вважає Мінський процес і нормандський формат засобами з деескалації конфлікту на Донбасі, а також зауважив, що в разі подальшої ескалації цього конфлікту Франція може ініціювати стосовно Росії запровадження нових санкцій.

Франція дотримується політики непорушності та діалогу для втілення політичного врегулювання конфлікту. Єдиним способом вирішення конфлікту Франція вважає реалізацію Мінських домовленостей, задля чого і співпрацює у рамках нормандського формату з Німеччиною.

Посол Франції в Україні Етьєн де Понсен радить для процесу повернення Донбасу використовувати термін «реінтеграція» замість визначення «деокупація». Він підкреслює, що, насамперед, треба вирішувати проблему Донбасу, а питання повернення Криму Україні наразі не є на порядку денному. Згідно нього «Включення питання Криму у «нормандський формат» нічого не дасть – навпаки, це питання потягне на дно весь корабель». Зокрема, вимір реінтеграції Донбасу спричиняє певні питання, серед яких: як саме відбуватиметься повернення української поліції на Донбас та чи будуть

українські поліцейські у безпеці, яким чином, поступово, українські прикордонники вийдуть на кордон (Oharkova, 2020).

Спостерігається відсутність питання дотримання Будапештського меморандуму у французькому політичному дискурсі. Франція його не підписувала, втім надала дипломатичну ноту, яка повторює зобов'язання Будапештського меморандуму разом зі супровідним листом Ф. Міттерана від 5 грудня 1994 р. Необхідно зазначити, що у Франції постійна увага надається дотриманню права, тоді як у даному конкретному випадку порушення міжнародного права та гарантій, наданих Україні ядерними державами у формі Будапештського меморандуму, оминається в дискусіях та на телебаченні. Хоча подібний розвиток подій і створює особливий прецедент і цілком логічно підштовхує світ до подальших перегонів ядерного озброєння, у Франції цей аспект не вважається за потрібне висвітлювати та аналізувати. У цій ситуації знаходить свій прояв традиційна французька «політика з подвійним дном».

Отже, французькі політичні кола не зважають на той чинник, що держави, які прагнуть заволодіти ядерною зброєю, отримали цілком логічний аргумент на свою користь з перебігу ядерного роззброєння України та подальшої агресії Росії щодо останньої та нездатності ядерних держав-гарантів українського суверенітету виконати задекларовані обов'язки. Таким чином, прихильники концепції реалізму та силової домінанти в міжнародних відносинах посилюватимуть свої позиції.

Важливою складовою французько-українських відносин є економіка та інвестиції. Керівник економічної секції Посольства Франції в Україні В. Пранго пояснює активізацію зацікавленості французьких інвесторів Україною стабілізацією української економіки з 2016 р. та безперечною орієнтацією на реформи (Ukraine / Investissement, 2019).

Втім, за свідченням голови парламентської групи дружби Франції з Україною В. Фор-Мунтян, одне з перших слів, що кажуть потенційні французькі інвестори щодо України – це слово «корупція», попри увесь український потенціал. Тому, незважаючи на війну, французький бізнес буде готовим активно інвестувати в Україну за умов подолання корупції (Sydorenko, 2018).

Між іншим, існує оригінальний погляд на незвичну гіпотетичну роль України як ринку для працевлаштування молодих французьких фахівців. Є суттєва відмінність прямих французьких інвестицій в Україну 566 млн. євро порівняно з інвестиціями у Польщу 20 млрд. євро (на 2014 р.). Отже, на думку французького фахівця А. Аржаковського, є значний простір для маневру, тисячі робочих місць можуть очікувати в Україні молодих дипломованих французів готових працювати закордоном (Arjakowski, 2014).

Однак є сфери, в яких французько-українська співпраця була загальмованою або припинилася. Наприклад, відбулася 5-річна перерва у роботі Спільної міждержавної українсько-французької комісії з озброєння та військової техніки.

У лютому 2020 р. під час візиту до Франції делегації Міністерства оборони України було поновлено діяльність цієї комісії для створення належних умов для забезпечення плідного співробітництва українських фахівців з французькою Генеральною дирекцією з озброєння та підприємствами оборонно-промислового комплексу для постачання високотехнологічних зразків сучасної техніки Збройним силам України (Ukraine i Frantsiya, 2020).

Скасування віз для відвідання Україною Євросоюзу 11 червня 2017 р. для Франції має два аспекти. Позитивним є збільшення українських туристів, а отже, збільшення зиску для Франції від активізації туризму. Безперечно наявність лоукостів у французькому напрямку сприяло б відвіданню Парижа та французьких провінцій українцями.

Але набуло розголосу у пресі висловлювання занепокоєння президентом Франції Е. Макроном з приводу діяльності «підпільних українських мереж» (*L'Ukraine et la Bulgarie*, 2019).

МЗС України викликало посла Франції в Україні Е. Де Понсена для пояснення. Згідно з послом, претензій до громадян України, які подорожують Францією, у французької сторони немає. Відтак, як на нього, слова Е. Макрона, які стосувалися проблематики міграції та законного працевлаштування, було висмикнуто з контексту (Kalashnyk, 2019).

У цьому контексті варто згадати, що свого часу у Франції існувало побоювання стосовно «польського водопровідника», йшлося про можливість роботи у Франції поляків після вступу Польщі в ЄС та конкуренції з французами. У Франції ця робота є добре оплачуваною, тому ймовірність праці поляків за меншу зарплатню створила б конкуренцію французам, ця тематика була широко розповсюдженою напередодні вступу Польщі в ЄС. Хоча з перебігом часу з'ясувалося, що польська економіка швидко розвинулася після приєднання до ЄС, а французькі побоювання щодо польського водопровідника відійшли у минуле.

Французько-українські відносини не могли залишитися осторонь операцій гібридної війни. На її елемент схожа подія, коли депутат від «Опозиційної платформи – За життя» О. Волошин оприлюднив інформацію, що голова парламентської групи дружби Франції з Україною В. Фор-Мунтян, французький депутат від партії «Вперед, Республіко!» оголосила, що для кращої динаміки процесу перемовин з приводу миру не вистачає сепаратистів. До того ж, український депутат підсумував, що Францію вітчизняна «Партія війни» втратила, а сам він сподівається, що В. Фор-Мунтян донесе свою позицію до Верховної Ради.

Втім, сама В. Фор-Мунтян заявила, що вона спантеличена і не розуміє як таке можна було придумати. Вона підкреслила, що її позиція полягає в тому, що нормандський формат повинен зберігатися на рівні президентів та міністрів закордонних справ, до нього не потрібно залучати парламентарів через те що це може лише зашкодити перемовинам (Deputat, 2020).

Висновки

Таким чином, Україна не становила зону особливих інтересів Франції. Офіційний Париж не прагне змінити традиційні доміанти французької зовнішньої політики, тим більше, що французькі інвестиції в Україну є значно меншими за інвестиції в Росію. Втім, незважаючи на те, що відносини України з Францією не є стратегічними, вони вступили в фазу посилення своєї значущості для нашої держави через участь Франції у нормандському форматі, позицію Франції щодо Росії та санкцій відносно цієї держави з огляду на приєднання свого часу Франції до підписантів Будапештського меморандуму, Брекзїт, через який Франція стає єдиною ядерною країною ЄС. У короткотерміновій перспективі немає підстав для радикальних змін французької політики щодо України. Але довготермінову стратегію Франції щодо України неможливо передбачити через її суттєву залежність від концепції президента Франції, який визначає зовнішню та оборонну політику. Підходи провідних кандидатів у президенти Франції підчас виборчих перегонів 2017 р. довели наявність різноманітності підходів до України. Президент Франції залишатиметься ключовою фігурою у визначенні французької політики щодо російсько-українського конфлікту, хоча матиме дилему – продовжувати чітко дотримуватися міжнародного права та намагатися сприяти врегулюванню конфлікту у дипломатичний спосіб чи спокуситися гіпотетичним зиском від зняття санкцій з Росії та ймовірною її підтримкою французьких ініціатив у міжнародних організаціях за умов зміни французької політики на прихильність до анексії Криму. Неможливо робити також і довготермінові прогнози стосовно майбутнього ЄС, не були зокрема передбачені ні Брекзїт, ні криза з мігрантами, які коригують пріоритетність зусиль ЄС, й зокрема, Франції. Між іншим, незмінним протягом української незалежності залишається основоположний чинник, який відлякує потенційних французьких інвесторів – це корупція. Тому її подолання є одним з актуальних завдань української стратегії та вагомим аспектом, який визначатиме французько-українські економічні відносини. Крім цього, на наш погляд, одним з пріоритетних завдань є відслідковування елементів інформаційної війни та негайне реагування. За можливості запобігання шляхом більш широкого розповсюдження інформації щодо України у Франції. Зокрема, досягнення у сфері культури та мистецтва є одним з методів кращої презентації позитивів України у Франції.

References:

1. Arjakowski, A. (2020). *La crise ukrainienne*. Available at: https://oeuvre-orient.fr/actualites/la-crise-ukrainienne-dantoine-arjakowski/?gclid=EAIaIQobChMIiszz1P7v5wIVAuaaCh3ZtABkEAAYAiAAEglTIfD_BwE.
2. Deputat ot partii Makrona ne predlagala privlekat' separatistov k peregovoram o Donbasse [The MP from the party of Macron did not offer to involve

the separatists in the negotiations on the Donbass]. (2020). *Bykvu.com*, [online]. Available at: <https://bykvu.com/ru/bukvy/deputat-ot-partii-makrona-ne-predlagala-privlekat-separatistov-k-peregovoram-o-donbasse/>.

3. Kalashnyk, P. (2020). MZS vyklykalo posla Frantsiyi cherez zayavu Makrona pro nelehal'nykh mihrantiv z Ukrainy [The Foreign Ministry summoned the French ambassador over Macron's statement on illegal migrants from Ukraine]. (2020). *Hromadske.ua*, [online]. Available at: <https://hromadske.ua/posts/mzs-viklikalo-posla-franciyi-cherez-zayavu-makrona-pro-nelegalnih-migrantiv-z-ukrayini>.

4. L'Ukraine et la Bulgarie critiquent les propos de Macron dans Valeurs Actuelles. (2020). *Valeurs*, [online]. Available at: <https://www.valeursactuelles.com/politique/lukraine-et-la-bulgarie-critiquent-les-propos-de-macron-dans-valeurs-actuelles-112456>.

5. Makron: Ocharovaniye Putinyam – ne moy sluchay [Macron: fascination with Putin is not my case]. (2017). *Liga. Novosti*, [online]. Available at: <http://news.liga.net/news/world/14728257-makron-ocharovanie-putinyam-ne-moy-sluchay.htm>.

6. Oharkova, T. (2020). Pro Zelens'koho, «normands'kyi format», Krym ta Putina – rozmova z poslom Frantsiyi v Ukraini [About Zelensky, "Normandy format", Crimea and Putin – conversation with the ambassador of France in Ukraine]. *Hromadske.ua*, [Online]. Available at: <https://hromadske.ua/posts/pro-zelenskogo-normandskij-format-krim-ta-putina-rozmova-z-poslom-franciyi-v-ukrayini>.

7. Parzymies, S. (2017), *Polityka zagraniczna Francji po zimnej wojnie* [French foreign policy after the Cold War]. Warszawa: Dialog.

8. Situation en Ukraine: la position de la France. (2020). *France Diplomatie*, [online]. Available at: <https://www.diplomatie.gouv.fr/fr/dossiers-pays/ukraine/situation-en-ukraine-la-position-de-la-france/>.

9. Sydorenko, S. (2020). Frantsiya nichoho ne vynna Ukraini, my dopomahayemo z vlasnoyi voli: interv'yu deputatky z ukrayins'kym korinnyam Ukraini [France owes nothing to Ukraine, we help on our own will: interview of the MP of Ukrainian origin]. *Yevroreiska pravda*, [online]. Available at: <https://www.eurointegration.com.ua/interview/2018/04/10/7080157/>.

10. Ukraina i Frantsiya vozobnovili rabotu voyenno-tekhnicheskoy komissii [Ukraine and France restarted the work of the military-technical commission]. (2020). *RBK-Ukraina*, [online]. Available at: <https://www.rbc.ua/rus/news/ukraina-frantsiya-vozobnovili-rabotu-voenno-1582833649.html>.

11. *Ukraine / Investissement: les Français très confiants dans un pays tourné vers l'Europe.* (2020). Le Moci, [online]. Available at: <https://www.lemoci.com/actualites/pays-marches/ukraine-investissement-les-francais-tres-confiants-dans-un-pays-tourne-vers-leurope/>.

© Мітрофанова О. О., 2020